

**el temps dels errors**

**mohamed xukri**

*Una flor sense perfum*

Només vaig baixar de l'autobús, se'm plantà al davant un xiquet d'uns deu anys, descalç i molt brut.

—Una fonda, busques una fonda?

—El mercat d'al-Kubaibat, saps on és el mercat d'al-Kubaibat?

—Vine.

Em mirava, i mirava també la meua vella maleta. Volia portar-me-la. Li vaig donar cinc cèntims espanyols, m'ho va agrair i se'n va anar.

Al mercat hi havia moltíssimes coses de menjar, algunes fresques i d'altres estantisses, exposades a les vitrines de les botigues o sobre els taulells de les parades que s'escampaven al voltant de la plaça. Els botiguers seien tranquil·lament a la porta dels seus establiments i els venedors ambulants caminaven amunt i avall. El sol era ja a la posta. Des de l'interior de les botigues se sentien les veus de les emissores de ràdio àrabs. Després d'haver passejat una miqueta, vaig preguntar a un venedor de roba de segona mà pel café de Si 'Abd Al·lah. M'indicà la direcció amb un moviment ràpid, sense mostrar cap interès, i de seguida tornà a cridar, com en una subhasta, els preus de la roba que portava a la mà o penjada al muscle.

A l'entrada del café, a mà dreta, hi havia un taulell de fusta on es despatxaven alguns queviures: peix, pebreres

fregides, ous bullits i piles de pa negre. Les mosques saltironaven per tots els costats. Prop de la llar hi havia una gran taula allargada al voltant de la qual uns homes jugaven a cartes; n'hi havia d'altres, asseguts al voltant de taules més petites: la majoria dels presents fumava kif. La misèria era palesa en els rostres i s'endevinava en els vestits. Alguns d'aquells homes m'observaven. Vaig seure en un racó, al costat d'una tauleta bruta, i vaig demanar al que s'ocupava del foc un te verd amb herba-sana. Vaig pensar si ell seria Si 'Abd Al-lah.

Un home de mitjana edat que seia a prop meu i venia el kif em recordà 'Afiuna, el del café de Si Muh a Tànger. Li'n vaig comprar un poc. L'home carregà la cassoleta de la pipa amb el kif que portava en la seua bosseta de pell de cabra i, després, cada vegada que jo li demanava la pipa, me l'allargava plena del seu kif i jo, havent fumats, li la retornava carregada del meu. Ell fumava o passava la pipa a un dels que seien al seu costat.

Si 'Abd Al-lah se m'apropà amb el te. Li vaig preguntar per Miludi, un amic de Hassan ar-Zilaxi.

—No hi ha vingut des de fa tres dies.

Ja ben entrada la nit, em sentia atordit pel kif, la fam em turmentava i em trobava estrany. Vaig xarrupar el te de les tasses que em passaven els homes que seien al meu voltant i ells també en van beure de la meua. Em trobava molt a gust entre ells. Jo els parlava de Tetuan, de Tànger i d'Orà. Ells em parlaven de Larraix. En això, un d'aquells homes va dir:

—Com solem dir, «qui no ha vist mai Tànger, desitja d'anar-hi, però qui hi va, no veu mai l'hora de poder escapar».

—És una llàstima que una ciutat tan antiga com Tànger obligue a fugir-ne fins i tot els qui l'estimem.

—L'espectacle obscé de la prostitució, que es deixa descobrir a cada pas, llança a perdre els antics atractius de la ciutat.

—Però, a pesar de tot, és encara una ciutat esplèndida i d'una captivadora bellesa ancestral.

No em feia gens de gràcia la idea d'eixir a sopar, però el record de les mosques que havia vist quan havia entrat al café, i que ara semblaven haver desaparegut, encara em feia ois cada vegada que pensava de demanar algun d'aquells menjars exposats al taulell. Generalment no solc fer-li miraments, al menjar. M'havia cansat d'estar assegut i m'avorrien aquelles cares que anaven perdent vitalitat. Em moria de son. Em passà pel cap la idea de preguntar a Si 'Abd Al·lah el preu per dormir en alguna d'aquelles cambres comunitàries, però vaig rebutjar de seguida aquell pensament, perquè calia estalviar. No sabia què podia esperar-me en aquella ciutat. M'havia endormiscat i l'amo del café em tocà suaument un muscle.

—Hem de tancar.

Hi havia tres persones que fumaven kif al voltant de la taula de joc. Vaig preguntar a Si 'Abd Al·lah si li podia deixar la maleta fins a l'endemà. Ell volgué saber què hi havia dins: dues grans fotografies personals emmarcades, uns pantalons, camises i uns parells de mitjons.

Vaig vagar pels carrers de la ciutat. No hi havia cap senyal dels agents de l'ordre o dels vigilants dels comerços; ni tan sols hi havia cotxes. Com a Tànger. Era mitjanit, o una miqueta més tard, i jo caminava sense rumb. No hi havia res a témer en aquella ciutat. El clima era temperat i la lluna alegrava la nit. Un parc arribava just a la vora de la mar i els seus llums es reflectien en l'aigua. Vaig recordar les nits de

Tànger, mortalment seductores, i la pesca, que solia practicar en aquelles aigües: el cap del far, el cap Malapata, les coves d'Hèrcules, Sidi Qanqux, Marisc, al-Raml Qal... Però, ara, em trobava sol.

La lluna es va amagar i, al cap d'una estona, va tornar a eixir. Vaig collir una flor blanca del jardí i quan la vaig olorar, no em despertà cap sensació. «Una flor preciosa, però sense perfum. Una bellesa fugissera. Però ací, ara, no hi ha res més; només aquesta flor, que hauria viscut, rutilant, fins que es marcira o fins que algú la collira, per jugar, i acabara trepitjant-la. Aquesta nit no tinc por de perdre res, perquè res no tinc. Sóc com aquesta flor que acabe de desfer entre els meus dits. Dormiré ací o en qualsevol altre lloc.»

La brisa de la mar m'havia espavilat una miqueta. Vaig tornar al mercat d'al-Kubaibat i vaig seure sota el pòrtic d'arcs de la plaça, amb el cap entre els genolls i els braços amb què em subjectava les cames. Mentre vaig estar despert, no vaig sentir les passes de cap vianant a la plaça. Era incapaç de pensar; fins i tot la cançó més bella del món, la que jo més m'estimava, em venia al cap només per uns segons i s'esvaïa de sobte. La meua ment semblava completament buida, com si me l'hagueren rentada; em sentia incapaç de dur a la meua memòria algun record agradable, que em reconfortara un poc. Em turmentava un lleuger dolor de cap, com un brunzit a les orelles; em feia la impressió que escoltava els batecs del meu cor. Era per culpa del kif i de la fam.

Em vaig despertar aviat. Tenia la bufeta tan plena que em feia mal, i l'instrument plantat. La gent omplia ja la plaça d'Espanya. Em vaig comprar una pesseta de xurros. Als serveis del Café Espanyol, el meu pixum brollava cap amunt,

com el doll d'una font. Em vaig mullar els pantalons i la mà. Vaig prendre un café amb llet. Els viatgers omplien el local a aquelles hores, perquè el café de Si 'Abd Al·lah encara no era obert.

Vaig pujar a l'autobús que anava al barri nou, per buscar l'escola d'al-Mu'tamid Ibn 'Abbad. Era un barri ple de pale-res, de pols, de fem i de terres ermes, format per cabanyes fetes amb llaunes i fang i habitat per gent molt pobra, que havia abandonat els camps. Tots tenien un aspecte tan trist i tan arnat com la seua roba. Els xiquets cagaven i pixaven al voltant de les barraques.

El bidell de l'escola, a qui vaig dir que volia parlar amb el director, em preguntà:

—Per què vols veure'l?

—Li porte una carta.

—Dóna-me-la.

—He de lliurar-li-la en mà!

Em mirà com ofés per la meua resposta, encara que semblava molt acostumat a les ofenses. Se'n va anar, no sé si a demanar l'opinió del director o disposat a tornar de seguida, amb qualsevol excusa. Però, en tornar, m'acompanyà a veure el director.

Vaig traure de la meua butxaca un sobre prou rebregat i li vaig lliurar la carta de recomanació. Em va fer seure i es disposà a llegir la carta. Mentre llegia, somreia. Per què somreia? Potser Hassan hauria volgut burlar-se de mi? Deixà la carta damunt d'una pila de papers que hi havia escampats sobre la taula i em preguntà:

—D'on véns?

—Del Rif.

—I els teus pares, on viuen?

—Ma mare viu a Tetuan i jo me n'he vingut des de Tànger disposat a guanyar-me la vida.

—I ton pare?

—Ha mort. (En realitat, mon pare moriria l'estiu de 1979, és a dir, vint-i-tres anys després.)

—En què has treballat a Tànger?

Començava la verificació dels fets.

—He fet de tot.

—Què vol dir que has fet de tot?

—Vol dir que he treballat en qualsevol cosa que m'ha eixit al pas.

—Has anat mai a cap escola?

El seu accent de muntanyés el delatava.

—No, mai.

Vaig pensar que havia caigut en el parany. La sang em pujà al cap, amb violència. Hassan no m'havia advertit que em sotmetria a aquest interrogatori. «Li presentes la carta al director i ell t'acceptarà a l'escola», m'havia dit. La suor perlejava el meu front i notava córrer gotes glaçades per les menes aixelles.

—Ho sent, però no puc acceptar-te en aquesta escola. Potser serà millor que te'n tornes al teu Tànger. Allà, almenys, podràs guanyar-te la vida, com has fet fins ara.

—Però jo m'estime més estudiar. Odie la vida que feia a Tànger.

Creuà les mans damunt la carpeta del seu escriptori, tornà a examinar la carta de recomanació i, per fi, aixecà el cap:

—Quants anys tens?

—Vint.

—Saps què va fer Hassan ací, a Larraix, fa uns dies?

—No.

—El van trobar borratxo a la mesquita, amb un amic seu. De manera que els vam haver d'expulsar de l'institut.

Vaig pensar que, si m'hagueren admés, jo no hauria donat cap confiança a ningú. Després em va dir que Hassan i el seu amic dormien en una cambra, dalt la mesquita, que era on dormien els estudiants que no tenien ni beca ni una residència fixa. Hassan m'havia enganyat. Amb la intenció de defensar-me de qualsevol sospita, vaig contestar que era injust comparar-me amb Hassan.

—Jo no sóc com ell —va somriure—. No sabia que es comportava tan malament. Això que ha fet és un pecat molt greu. No ho hauria d'haver fet.

En realitat, no m'importava gens l'actuació de Hassan. A Tànger, m'havia dit: «Vaig a Tetuan i, després, tornaré a Larraix».

—Ho sent, però els alumnes de la classe que hauries de freqüentar són xiquets. I tu ja tens barba... I no puc posar-te en la classe dels grans, perquè ells ja saben de memòria l'Alcorà Excels, l'Aljarumiyya, i l'Ibn 'Axir.

(Sí, tens raó. Tinc barba. I també en tinc una altra a la part inferior del ventre.)

Instintivament, em vaig passar la mà per la cara; feia dies que no m'havia afaitat. Abans, m'afaitava de matí, però havia oblidat aquell costum, potser pel gust de fer una cosa que no s'ajustava a les formalitats socials.

Em va sorprendre el pensament que els profetes no necessitaven anar a escola per a aprendre. Tot els arribava del

cel. Ara, en canvi, la gent corrent havia d'aprendre dels seus semblants, com fan els micos.

El director, amb una tranquil·litat mortal, em va repetir:  
—Ho sent.

Sonà la campana. Des de la finestra del despatx, vaig veure el pati i els estudiants que corrien, perseguint-se, per veure qui arribaria primer a les latrines o a la font. S'empenyaven, saltaven. Em vaig imaginar entre ells, però a mi, ja m'havia passat l'hora de ser un entre tants.

Un home d'aspecte arrogant, carregat de llibres, entrà al despatx. El director li va demanar que m'acompanyara per examinar-me de matemàtiques. «Ha arribat l'hora del judici», vaig pensar. Anàrem a una aula buida i, després de donar-me un tros de clarió, començà a dictar-me números. Jo no tenia ni idea de com s'escrivien aquelles xifres amb tant de zero enmig. Me'n dictà un fum i me les va fer escriure les unes sota les altres perquè les sumara. Segurament em vaig equivocar. Després, em va fer escriure, de la mateixa forma, unes altres xifres i em va dir que les restara. Jo mai no havia fet operacions com aquelles i, encara menys, en una pissarra. Però aquell continuava dictant-me xifres amb zeros. Com són de difícils els números amb zeros enmig!

Tornàrem al despatx. Aquell mestre no em resultava simpàtic. Fins i tot els micos són amables amb els de la seua espècie. Ell, ni això. Em sentia esgotat, vençut per una enorme fatiga. Caminar un quilòmetre, carregat amb cinquanta quilos, m'hauria resultat molt més lleuger que aquell esforç mental.

Al despatx vam trobar, amb el director, un home que anava vestit amb una gel·laba. Em va preguntar, en espanyol,

el meu nom, el lloc on havia nascut, els anys que tenia, algunes coses sobre Tànger i sobre els meus treballs... Mentre parlàvem, veia com canviaven les faccions de la seua cara.

—On has après el castellà?

—Amb uns gitanos, veïns nostres, i amb els andalusos de Tetuan i Tànger.

Feia bona cara, no com el mestre d'aritmètica. Vaig pensar que, potser, fora ell qui ensenyava castellà a l'institut. Probablement, el director li havia dit que em fera un examen oral.

El director em digué que tornara l'endemà. Vaig tornar a la ciutat caminant, però no pel camí asfaltat i transitadíssim per on havia vingut. Vaig seguir un camí polsós i els meus peus s'enfonsaven en l'arena resseca. Als dos costats hi havia bardisses i figueres de pala. De les barraques eixien xiquets descalços, mal vestits, bruts, i gossos famèlics, esquelètics i deformes. Les gallines fussaven el fem.

Al final del camí hi havia un pou descobert i abandonat de feia temps. M'hi vaig abocar per guaitar les profundes tenebres del fons.

Aquell silenci pregon m'incitava a deixar-me caure. Era un silenci que despertava tota la desesperació que duia dins meu, que em recordava el meu silenci etern. Vaig agafar una pedra ben grossa, que em costà molt de moure, i la vaig llançar al fons. Vaig sentir el soroll sec de la caiguda en el ventre eixut del pou i, després, tornà el silenci. Una pestilència calenta, antiga, d'espai tancat, que pujava des del fons, m'obligà a allunyar-me del brocal fètid. L'eco de la caiguda va continuar encara en la meua oïda durant uns segons. Imaginava la meua pròpia caiguda, però jo no era

una pedra. M'hauria pogut dessagnar en el fons d'aquell pou, sense que ningú vinguera a ajudar-me. M'espantava la possibilitat de no morir d'un colp sec. No, jo no era una pedra. Vaig reprendre el meu camí.

El record de la caiguda de la pedra exercia un atractiu irresistible sobre la meua voluntat i vaig tractar d'allunyar aquells pensaments del meu cap. L'ombra esponerosa d'un àlber, a sota del qual em vaig estirar, m'ajudà a véncer aquella atracció.

Vaig recordar que, una vegada, un jove s'havia llançat a la mar des de l'escullera del port, a Tànger. Sa mare, que havia vingut des dels camps de l'Alfahs, explicava la tragèdia del seu fill al vigilant del cementeri.

—No sé res de tot això. Hem soterrat molts morts, últimament. Vaja a l'oficina municipal del districte, on porten el registre dels morts desconeguts. Conte'ls com ha mort el seu fill... Ells li poden dir el número de la seua tomba, si el recorden.

—Quins temps! Del meu estimat fill, 'Abd al-Wahid, només en queda un número, si és que el recorden.

Aquella dona estava desesperada. Quan se n'anava del cementeri, encara mirà cap al cel, amb els seus ulls fatigats, mentre plorava i demanava a Déu que perdonara el fill pels seus pecats. El plorà fins a perdre l'esma i quan recuperà els sentits, semblava al·lucinada i cridava, perquè volia veure el fill. Però, finalment, se'n tornà cap a la seua alqueria.

Vaig recordar que també ma mare era una dona desesperada. Pregava per mi i demanava a Déu que em protegira de qualsevol desgràcia. Quan l'amo fugí, moren els esclaus.

A la plaça d'Espanya s'havien reunit alguns obrers i uns quants vagabunds. Se sentien veus furioses:

—Fora el baixà!

—Mort als traïdors!

De sobte, es dirigiren tots cap a la mansió del baixà, mentre cridaven:

—Baixà venut, baixà cornut!

—Baixà, malparit, t'has venut a Madrid!

Uns dies abans, el baixà de la ciutat havia anat al mercat de Tleta Rissana, disposat a fer un discurs als camperols, però la seua requisitòria no els havia convençuts. Començaren a insultar-lo, a tirar-li pedres i a tractar de pegar-li amb garrots i branques. Però, aleshores, els guàrdies dispararen contra la gent.

—No hi ha dubte que, l'altre dia, el baixà els va parlar de la mateixa forma en què solia fer-ho abans de la independència.

—Mira, acudeixen com formigues.

La manifestació, en la qual participaven homes, dones i criatures, es posà en marxa entre crits violents. Els homes del servei d'ordre caminaven formant cercle al voltant dels manifestants. Controlaven la marxa i s'encarregaven d'entonar les consignes contra el baixà. Els distintius amb la bandera del Marroc, que tots duïen cenyits als braços, eren el signe de la seua autoritat.

—No ha vingut cap agent dels cossos de seguretat.

—No crec que vinguen... Els hauran donat l'ordre de no intervenir. Ara tots sabem ja que el baixà és contrari a la independència.

Els xiquets repetien a crits les mateixes consignes que els grans i s'imaginaven que, ells sols, serien capaços de fer

fugir, aterrits, homes drets i fets. S'imaginaven capaços de matar amb qualsevol arma. En la seua fantasia, una pedra es convertia en una bomba que esclatava en el buit: bum, bum, bum! Un pal podia ser un punyal o un revòlver; una estaca era un fusell o una metralleta... Semblaven encara més agressius que els adults. La manifestació acabà davant la mansió del baixà. Tots cridaven:

—Vés-te'n, vés-te'n!

Des d'una de les finestres de la mansió del baixà, algú disparà un tret a l'aire. La gent es va fer arrere, però un dels manifestants va cridar:

—No tingueu por! Només volen que ens dispersem!

Un home del servei d'ordre, que duia una pistola a la mà, i un altre que portava un vell fusell, entraren a la casa d'enfront. Es posaren a disparar els uns contra els altres. Els manifestants es dispersaren: alguns fugiren i uns altres van tornar. Una companyia de l'exèrcit espanyol, encapçalada per un capità, havia pres posicions a prop de la mansió del baixà.

—Tenen por! No s'atreviran a disparar, només volen acovardir-nos... Cremem-los vius dins la casa!

Alguns homes portaren unes llaunes de benzina i van calar foc a la porta del garatge. Deixaren de sentir-se els trets que disparaven des de la casa. De sobte, es va obrir la porta de la casa i va eixir un criat del baixà, un negre enorme, que aixecava una metralleta per damunt del seu cap. La gent cridava:

—Rabah, Rabah, és Rabah!

El capità tractà d'impedir que l'atacaren, però la gent es llançà sobre ell. Rabah deixà caure la seua metralleta a terra. La sang li corria per la cara, però no va proferir ni un sol crit.

Li esgarraren la roba i l'arraparen amb les ungles, li pegaven amb els bastons i acabà desmaiant-se sota una pluja frenètica de colps ferotges. Primer vacil·là una miqueta i, després, va caure. Aleshores, un exèrcit de gent s'amuntegà al damunt per ferir-lo amb tots els instruments imaginables. Els homes l'arrossegaren cap al centre del carrer, mentre les dones cri-daven, excitades, i els xiquets feien un rebombori terrible.

Un home, el més frenètic de tots, després d'obrir-se pas a colps, li trencà una botella de benzina en el cap. Un altre va encendre la punta d'un bastó i li'l va tirar. Els manifestants, víctimes d'una boja exaltació, improvisaren una mena de dansa frenètica, cridant colèricament, al voltant de la seua víctima.

—Mor, fill d'un porc!

—Mor, fill d'un gos!

—Mor! Mor!

El criat es contorçava. El seu cos, transformat en una horrible flama, s'agitava espasmòdicament. Quan el foc es va extingir, una pudor insuportable de carn humana socar-rimada va omplir l'aire. El cos del criat era només una massa carbonitzada, però encara el ferien amb ganivets, destrals o, simplement, amb les ungles. L'esquinçaren.

Una dona li arrancà un os de la cama, encara amb un poc de carn, i es posà a mossegar-lo, frenètica. Després, víctima d'una estranya fol·lia, l'embolicà amb un tros de roba que havia esgarrat del seu vestit, se l'amagà sota l'aixella i desaparegué.

—Què farà amb l'os?

—Prepararà un filtre màgic per al seu marit, per aconseguir que no la maltracte, que no s'enamore d'una altra dona o que no la repudie.

Uns moments després, del cos del servent ja no restaven sinó unes poques vísceres i aquella olor vomitiva de greix cremat. Van treure els mobles de la mansió i els apilaren a una banda del carrer. Saqueig i foc. Botaren foc als mobles i a alguns llibres. Saqueig i foc. Els homes de l'organització cridaven colèrics:

—Els llibres, no els cremeu! Ens els emportarem al local del partit.

De la gran mansió eixien núvols de fum. Ressonaven les veus agudes de les dones i els crits estridents dels xiquets. Els ciutadans espanyols observaven en silenci els fets, des dels balcons i les finestres de les seues cases.

Els soldats espanyols no s'havien mogut dels seus llocs. Els manifestants corrien ara, frenètics, dividits en grups, cap a les cases dels col·laboradors del baixà. Arribaren un camió i un *jeep*, que carregaren els llibres i alguns mobles que s'havien salvat de la foguera. Només refusaren els que s'havien fet malbé. Els homes del servei d'ordre rebuscaven pels voltants de la casa i guardaven qualsevol objecte de valor que trobaven. Alguns d'ells aprofitaven el desconcert per robar tot allò que podien i guardar-ho en fardells que feien amb esquinçalls de la seua pròpia roba.

Un grup de manifestants anaren a la casa d'un agent, al carrer de Barcelona, on no hi havia ningú. La saquejaren i la van encendre. Després, víctimes d'un sobtat frenesí justicier, van córrer cap a una altra casa, propietat d'un sospitos de traïció a la pàtria.

Per la porta d'al-Kubaibat va aparéixer un altre grup de gent ferotge. Portaven un vell d'aspecte lamentable. El colpejaven amb qualsevol objecte. El vell, que era el *xarif*

As-Sumati, anava quasi nu i amb la mirada perduda: era només un tros de carn que havia perdut tota la seua humanitat.

Després d'haver-lo lligat de mans i peus amb una corda, el nugaren a un arbre, davant la porta d'al-Kubaibat. Li versaren benzina per damunt i li botaren foc. Crits i excitació, veus de dona, bots. La pudor de carn humana omplia la plaça d'Espanya. Els ulls del vell, terriblement desorbitats, rodaven dins les seues concavitats. El seu cos s'agitava amb moviments convulsos. Una espanyola que venia xurros, just al costat de la porta d'al-Kubaibat i enfront de l'arbre on es cremava el vell, no parava de cridar:

—Déu meu, no, no, no...!

Es va desmaiar i, poc de temps després, es va saber que havia mort d'un atac al cor.

En arribar la nit, els carrers es buidaren. Ja només els recorrien alguns captaires, que tractaven de trobar, encara, alguna cosa útil entre les restes fumejants de les cases del baixà i dels seus col·laboradors.

Davant l'arbre hi havia dos cotxes estacionats: l'un era una ambulància i l'altre pertanyia a les forces de seguretat. Els infermers de l'ambulància, amb màscares i guants de goma, anaven reunint totes les despulles humanes i col·locant-les en una caixa, mentre els policies vigilaven la plaça. Escamparen neu carbònica per l'arbre cremat i pel terra. Una part de la plaça es va omplir d'una boirina sufocant i fastigosa, però l'olor de la carn cremada era encara més penetrant, com si s'haguera quedat suspesa al nas de la gent.